

Prosinec 2018

Organizovaný zločin na území České republiky – vývoj, možné kriminogenní faktory, vybrané aktivity a právní nástroje postihu: přehled výsledků výzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci

HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ



Při hodnocení stupně rozvinutosti organizovaných zločineckých skupin v ČR uvedli experti, že cca 37 % těchto skupin je plně rozvinutých s vícestupňovou hierarchickou strukturou.

Z činností skupin organizovaného zločinu byla v letech 2015 a 2016 opět nejrozšířenější výroba, pašování a distribuce drog.

Významně byly zastoupeny aktivity související s ekonomickou kriminalitou: praní špinavých peněz, korupce, daňové, úvěrové, pojišťovací a směnečné podvody.

Podíl Čechů a cizinců v rámci organizovaného zločinu zůstává dlouhodobě setrvalý, cca 50:50. Z cizinců jsou trvale nejvíce zastoupeni Vietnamci, Ukrajinci, Rusové a Albánci.



Nelegální migrace se území České republiky ve sledovaném období hlavní migrační vlny v letech 2014–2016 ve srovnání s jinými evropskými zeměmi dotkla jen ve velmi omezeném rozsahu. Z hlediska zapojení organizovaného zločinu nebyl výskyt velkých mezinárodních pašeráckých sítí v ČR prokázán; byly zjištěny případy převozu migrantů přes naše území, které byly ale zorganizovány mimo území ČR. Organizace pašeráckých sítí se stala podstatně volnější a flexibilnější. Relativně stabilizované skupiny nejsou ustavovány. Tento novodobý způsob organizace se jeví jako potvrzení předpokladu postupné transformace organizovaného zločinu anebo alespoň jeho části od pevnějších a stabilizovaných struktur k volnějším a variabilnějším sítím založeným na kontaktech mezi účastníky.



Nejvýdělečnějšími aktivitami ukrajinského organizovaného zločinu je ve vztahu k ČR a EU nelegální migrace a obchodování s lidmi a pašování. Do EU i přímo do České republiky se prostřednictvím ukrajinských pašeráckých skupin dostává řada neprocleného a nelegálního materiálu. V ukrajinské společnosti nejde pouze o organizovaný zločin a jeho pachatele. Jde též o problém viktimizace, kdy velké skupiny osob jsou smířeny s rolí oběti anebo jsou ochotny riskovat při hledání práce v zahraničí. V rámci Ukrajiny i ukrajinských komunit v zahraničí tak dochází k viktimizaci celých skupin.



Část studie věnovaná tzv. **metanolové aféře v ČR** a možnostem aplikace metody síťové analýzy má širší metodologický přesah. Zabývá se charakterem a možnostmi využití této metody v kriminologii, které prezentuje prostřednictvím konkrétní aplikace na síť aktérů zapletených v tzv. lihové či metanolové aféře, která v druhé polovině roku 2012 svými následky silně poznamenala celou Českou republiku. Studie nabízí několik konkrétních a empiricky podložených návrhů pro to, jak postupovat proti sítím s cílem jejich narušení.



Jako stěžejní problémy z aspektu, zejména zvýšení účinnosti nástrojů policie pro potírání organizovaného zločinu, byly detailně rozebrány zejména otázky možnosti zrychlení povolovacího mechanismu (včetně terminologického vymezení) odposlechů a záznamu telekomunikačního provozu a návrh zcela zásadně a nově koncipovat institut informátora. V neposlední řadě pak vzhledem k současnému vývoji organizovaného zločinu a zejména jeho snahy o etablování v legální ekonomice je to i vyhodnocení stávajících vybraných nástrojů postihu organizovaného zločinu v ekonomické oblasti a přijetí žádoucích opatření nových.

ÚDAJE O VÝZKUMU



Výzkum byl realizován v letech 2016-2018.



V rámci výzkumu bylo použito širší spektrum metod – expertní šetření, řízené rozhovory, sekundární analýza pramenů, síťová analýza, případové studie aj.



Jako experti byli osloveni pracovníci specializovaných útvarů Policie ČR, státních orgánů, ale i nevládních organizací.



Projekt se zaměřil na sledování vývoje aktivit organizovaného zločinu, možné kriminogenní faktory, na fenomén migrace, na aktivity organizovaného zločinu na Ukrajině s ohledem na možné dopady na ČR, na tzv. metanolovou aféru a také na účinnost vybraných nástrojů trestního práva proti organizovanému zločinu.



Kromě řady článků v odborném tisku byly z výsledků výzkumu vydány dvě publikace v edici IKSP „STUDIE“ a to: „Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu“ (IKSP 2017) a „Trendy vývoje organizovaného zločinu a jeho vybraných forem“ (IKSP 2018)

TEORETICKÝ RÁMEC VÝZKUMU

Společenská závažnost organizovaného zločinu je mimořádně vysoká. Nejde jen o přímé následky konkrétních trestných činů násilných, majetkových a dalších, ale i o širší dopad aktivit organizovaného zločinu na společnost např. v podobě šíření drog, dodávání zbraní a vojenského materiálu do míst válečných konfliktů, poškozování životního prostředí nelegálním nakládáním s odpady, obchodováním s chráněnými živočišnými a rostlinnými druhy apod. Aktivity organizovaného zločinu a jejich důsledky mají negativní dopad na kvalitu života občanů a mohou narušovat chod společnosti.

Velmi závažným důsledkem organizované kriminality může být vznik tzv. paralelní společnosti v důsledku toho, že vznikají a upevňují se paralelní nelegální struktury, které nejenže nerespektují, ale organizovaně a cílevědomě porušují základní pravidla řádu a chodu společnosti. Hospodářskou základnou tohoto procesu jsou ohromné zisky, které zločinecké organizace generují a částečně přelévají do legálního hospodářského systému, přičemž do něj zavlékají zvyklosti obvyklé v kriminálním prostředí, jako jsou ničení konkurence a udržování monopolních cen za pomoci násilí a vydírání, podvodné machinace, vydírání, zastrašování apod. Nebezpečným nástrojem organizovaného zločinu je také korupce směřovaná vůči státním úředníkům a představitelům, pracovníkům policie, justice a médií, zaměřená např. na neoprávněné získávání zakázek a dotací, vytváření vlastních lobby k ovlivňování všech pilířů státní moci. Má-li být postup proti organizovanému zločinu účinný, je nezbytné vybavovat orgány činné v trestním řízení mimořádnými prostředky a nástroji odhalování a vyšetřování organizovaných kriminálních aktivit, což zvyšuje riziko jejich ingerence do sféry chráněných práv a svobod občanů.

Aktivity organizovaných zločineckých skupin tedy nepředstavují pouze bezprostřední ohrožení bezpečnosti občanů, ale zejména vedou k poškození a někdy i k deformaci společnosti a jejich institucí. Mohou mít značné dopady na politiku, ekonomiku, právní systém, státní správu i soukromý sektor, sociální strukturu, média a další složky společnosti.

Tato rizika plně opravňují výzkumný zájem kriminologie o tento jev, byť jsou možnosti jeho poznávání limitované a nelze používat některé standardní kriminologické výzkumné postupy a metody.

Publikace z výzkumů jsou k dispozici [zde](#) a [zde](#)